ResearchGate

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: https://www.researchgate.net/publication/357596723

COVID-19 Sürecinde Komplo Teorileri ve İnfodemi Sorunsalının Twitter Yansımaları

Conference Paper · October 2021

CITATIONS
0

READS
23

2 authors:

Hayriye Timur

5 PUBLICATIONS **4** CITATIONS

SEE PROFILE

Idil Sayimer

Kocaeli University

23 PUBLICATIONS **135** CITATIONS

SEE PROFILE

All content following this page was uploaded by Hayriye Timur on 05 January 2022.

The user has requested enhancement of the downloaded file.

Atatürk University

ANADOLU UNIVERSITY

cimsymposium.org

International Symposium

Communication in the Millennium

October 26-27, 2021

POST CONFERENCE PUBLICATION

ISBN: 978-625-7960-45-8

18th International Symposium

Communication in the Millennium

CIM 2021

ISBN : 978-625-7960-45-8

Organized by
Association of Turkish and American Communication Scholars

In Cooperation with
University of Texas at Austin (U.S.A.)
Atatürk University (Turkey)
Anadolu University (Turkey)

Hosted by
Atatürk University, Faculty of Communication

Dates
Oct 26-27, 2021

Location
Online

e-mail
cimsymposium@gmail.com

CERTIFICATE NO : 42997

ERTUAL AKADEMİ YAYINCILIK
Atatürk Üniversitesi K.K.E.F.
Tel: 0 442 231 42 89 532 671 20 35
Yakutiye – ERZURUM
www.ertualakademi.com

ERTUAL AKADEMİ

The Association of Turkish and American Scholars (ATACS)

The international symposium Communication in the Millennium has been organized since 2003 by scholars in Turkey and the United States, and each year the symposium organizers have noticed increasing interest in this academic event. Because of this interest, the co-founders and the organization committee of this symposium decided to form an association where both countries' scholars are represented.

The mission of the ATACS is to advance the communication profession in both countries through well-grounded academic research and to foster communication academics' cooperation. The Communication in the Millennium is the established ATACS project, but the association will be working on different projects to serve its mission in the near future.

ISBN
978-625-7960-45-8

Copyright © 2021

HOW TO CITE PAPERS?

Please use this form:

Skendo, I. (2021). Cultural Trends under the Globalization Process, Proceedings of the 18th International Symposium Communication in the Millennium, pp.310–315. Pdf file, E-Book.

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any from or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

The publisher has no responsibility for the content of the papers. The papers contained in this symposium book have been provided by authors. Authors are responsible for the contents of their own papers and they are also responsible for copyrighted materials in their studies in terms of legal issues.

e-Book

ISBN
978-625-7960-45-8

CIM 2021

18th International Symposium Communication in the Millennium

The Association of Turkish and American Scholars (ATACS)

Symposium web page:
https://www.cimsymposium.org

e-mail:
cimsymposium@gmail.com

Address:
Atatürk University
Faculty of Communication
26470 Yakutiye/Erzurum
TURKEY

This symposium was supported by Research Fund of the Ataturk University.

COVID-19 SÜRECİNDE KOMPLO TEORİLERİ VE İNFODEMİ SORUNSALININ TWITTER YANSIMALARI

Hayriye TİMUR
Kocaeli Üniversitesi, Türkiye
hayriyetimur@gmail.com

İdil SAYIMER
Kocaeli Üniversitesi, Türkiye
isayimer@kocaeli.edu.tr

***Hayriye TİMUR**, Kocaeli Üniversitesi Görsel İletişim Tasarımı ve Reklamcılık programında yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Doktora eğitimini Kocaeli Üniversitesi İletişim Bilimleri Anabilim Dalı'nda sürdürmektedir.*

***İdil SAYIMER** İstanbul Üniversitesi Batı Dilleri ve Edebiyatları bölümünden mezun olmuş, aynı üniversitenin İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler Bölümünde yüksek lisansını ve doktorasını tamamlamıştır. 2001 yılından itibaren Kocaeli Üniversitesi'ndedir. Halen İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümünde Profesör olarak görev yapmaktadır. Halkla İlişkiler, Pazarlama İletişimi ve Yeni Medya alanında araştırmaları ve yayınları bulunmaktadır. Tübitak 1001 Proje kategorisinde araştırmacı ve proje yürütücülüğü yapmıştır.*

***Özet:** Dünya Sağlık Örgütü'nün 2020 Mart ayında pandemi olarak ilan ettiği Covid-19 hastalığı Çin'de ortaya çıkmış, tüm dünyada hızla yayılarak endişe, korku ve paniğe neden olmuştur. Bu süreçte hastalıkla ilgili bilgilere ulaşma ihtiyacının artması, virüsün mutasyonuyla ilgili gelişmeler, insanların aşılara yönelik kaygı ve çekinceleri küresel çapta komplo teorilerine de zemin hazırlamıştır. Kriz dönemlerinde insanların bilişsel düzeyde yaşadıkları karmaşanın giderilmesinde komplo teorilerinin anlamlı bir yeri olduğu düşünülmektedir. Araştırmalar komplo teorilerine yönelik artan ilginin politik sisteme yabancılaşma, huzursuzluk hissi ve mevcut dünyayı anlamada eksiklik gibi durumlarla ilişkili olduğunu göstermektedir (Douglas vd. 2019). Sosyal medya platformları, kaygı durumunu gidermek ve uzun süreli izolasyonla ilişkilendirilen yalnızlık duygusunu azaltmak açısından Covid-19 sürecinde bireylere psikolojik destek olmuştur. Öte yandan sosyal medya, doğru enformasyon kadar salgını kontrol altına almaya yönelik önlemleri tehlikeye atan yanlış bilgi ve komplo teorilerinin de hızla yaygınlaşıp güçlenmesini mümkün kılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından "infodemi" olarak tanımlanan aşırı düzeyde üretilen asılsız bilgi ve haberler, sağlık kazanımlarını tehdit ederek kamu sağlığı önlemlerinin yetersiz kalmasına neden olmakta ve salgın yönetimini zorlaştırmaktadır. Bu çalışmada Türkiye'deki sosyal medya kullanıcıları arasında yaygın olan komplo teorilerine odaklanılmıştır. Twitter'da komplo teorileri yayan yüksek takipçili '5G Virüs News' (5gvirusnewss) hesabı araştırmanın örneklemi olarak seçilmiştir. Araştırma, 13.11.2020 ve 20.05.2021 tarihleri arasındaki 6 aylık süreci kapsamakta olup bu süreçte paylaşılan 3201 tweet içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Komplo teorilerinde ağırlıklı olarak; virüsün 5G teknolojisiyle bağlantısı olduğu, Bill Gates tarafından tasarlandığı, aşıların biyolojik silah niteliği taşıdığı ve küresel gözetim sistemini kolaylaştırmak için sahte bir pandemi tasarlandığına yönelik iddialar öne sürülmektedir. Tweetlerin söz konusu temaları hangi düşünce örüntüsü üzerinden aktardığını ortaya koyan araştırma bulgularında ayrıca kullanıcıların '5gvirusnewss' adlı hesap ile etkileşime geçme süreçlerindeki farklılık ile Türkiye'deki pandemi politikalarındaki değişiklikler arasında anlamlı bir bağıntı olduğu görülmüştür.*

***Anahtar Kelimeler:** Covid-19, Infodemi, Komplo Teorisi, Sosyal Medya*

***Abstract:** The Covid-19 disease, which was declared a pandemic by the World Health Organization in March 2020, was first identified in China and spread rapidly internationally, causing anxiety, fear, and panic. Thus, the increasing need of accessing information about the disease, the news related to the mutation of the virus, and the concerns about vaccines have also pawed the way for conspiracy theories on a global scale. It is considered that conspiracy theories are significant in diminishing confusion that people have experienced at a cognitive level during the crisis. Studies show that increasing interest in conspiracy theories is associated with situations such as alienation from the political system, feelings of unease, and a lack of understanding of the current world (Douglas et al. 2019). Social media platforms have provided psychological support to individuals during the Covid-19 process to relieve anxiety and reduce the feeling of loneliness associated with long-term isolation. Besides, as well as the correct information, social media has made it possible to spread and strengthen false information and conspiracy theories that jeopardize the measures to contain the pandemic. The excessive amount of false*

information and falsified news, which are defined as "infodemic" by the World Health Organization (WHO), threatens health gains, causes public health measures to be inadequate in the management of the pandemic. This study focuses on the conspiracy theories that are common among social media users in Turkey. The high-follower "5G Virus News" (5gvirusnews) account, which spreads conspiracy theories on Twitter, was chosen as the sample of the research. The research covers the 6-month between 13.11.2020 and 20.05.2021, and 3201 tweets shared in this process were analyzed by the content analysis method. Mainly in conspiracy theories, claims are that the virus is linked to 5G technology, that it was designed by Bill Gates, that vaccines are biological weapons, and that a fake pandemic was designed to facilitate the global surveillance system. In the research findings revealing which thought pattern the tweets conveyed, it was also observed that there was a significant correlation between the difference in the interaction process of users with the account named "5gvirusnews" and the changes in the pandemic policies in Turkey.

***Keywords**: Covid-19, Infodemic, Conspiracy Theory, Social Media*

COVID-19 SÜRECİNDE KOMPLO TEORİLERİ VE İNFODEMİ SORUNSALININ TWITTER YANSIMALARI

1.GİRİŞ

2019 yılının Aralık ayında ortaya çıkan ve kısa zaman içinde dünyanın büyük bölümünü etkisi altına alarak pandemiye dönüşen yeni koronavirüs hastalığı (COVID-19) sebebiyle tüm dünyada insanlar konuyla ilgili her geçen gün daha fazla bilgi ve haber arayışına girmişlerdir. Bireyin yaşamını tehdit eden COVID-19'un yarattığı kaygı, panik ve belirsizlik ortamı, ekonomik, toplumsal ve psikolojik anlamda pek çok soruna neden olurken doğru bilgiye ve gerçek habere ulaşmayı da zorlaştırmıştır. Pandemi sırasında hem geleneksel medya hem de yeni medya üzerinden doğruluğu kanıtlanmadan paylaşılan ve hızla yayılan haberler, insanların doğru olduğu kadar yanlış bilgi ve enformasyonla da etkileşime geçmesine yol açmıştır. COVID-19 pandemisi sürecinde ülkelerin yaşadıkları zorlukların üstesinden gelmelerinde açık ve doğru enformasyon dolaşımının hayati öneme sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır, zira böylesi bir krizde kamuoyuna yüksek nitelikli ve doğrulanmış enformasyonun aktarılması birçok sorunun çözümüne yardımcı olmakta ve salgınla mücadeleyi kolaylaştırmaktadır. Nitekim ilk vakaların medyada açıklanması ile birlikte internette konuyla ilgili enformasyon arayışının arttığı ve aynı zamanda kaynağı belirsiz, doğrulanmamış, yalan-yanlış pek çok haber ve sosyal medya paylaşımlarının yayıldığı görülmüştür.

Öte yandan kısa zamanda aşı çalışmalarının geliştirilmesi nedeniyle pandemiden kurtulmanın yolunun aşılanmaktan geçtiği bilim çevreleri tarafından açıklanmış, fakat özellikle aşıların uygulanmaya başlandığı aşamada ortaya çıkan komplo teorileri küresel çapta bir aşı karşıtlığının oluşmasına sebebiyet vermiştir. Konuyla ilgili yalan haber ve yanlış bilgi hacmindeki dramatik artışa işaret eden "infodemi" ise özellikle aşı olma konusunda çekinceleri olan bireyleri komplo teorilerine daha fazla yakınlaştırmıştır.

Türkiye'de de pandemi sürecinde birçok komplo teorisinin ortaya atıldığı ve sosyal medya kullanıcıları arasında yaygınlaşarak gündem oluşturdukları görülmüştür. Bu çalışma COVID-19 kapsamında yaygın olarak öne çıkan komplo teorilerinin hangi argümanlardan beslendiğini, özellikle Twitter'da yapılan paylaşımlar ile insanlara ne tür mesajlar verildiğini keşfetmeyi amaçlamaktadır. Amaca uygun olarak yüksek takipçi sayılı "5G Virüs News Platformu"nun twitter hesabından paylaşılan içerikler analiz edilerek hangi düşünce örüntüleri üzerinden insanları etkilediği ortaya konmaya çalışılmıştır. Analiz süreci Türkiye'de aşı uygulamasının başlangıcından önceki tarih olan

Kasım 2020 ile farklı yaş gruplarını dahil edecek şekilde aşılamanın arttığı Mayıs 2021 arasındaki altı aylık süreci kapsamaktadır.

2. COVID-19 SÜRECİNDE INFODEMİ VE KOMPLO TEORİLERİ

Pandemi sürecinde kesinliği olmayan haberler ve bilgiler, sosyal medyadaki farklı profillerden yayıldığı kadar, birçok ülkede devletin resmi KAYNAKLARı olan sözcü isimlerin demeçleriyle de yayılarak bilgi kirliliği yaratmıştır. Salgının başlarında COVID-19'un etkilerini küçümseyerek bunun yalnızca grip ya da nezle benzeri bir rahatsızlık olduğu yönünde demeçler veren Brezilya cumhurbaşkanı Jair Bolsonaro (Watson, 2020) ya da dönemin ABD Başkanı Donald Trump'ın salgını küçümseyici ve "kendiliğinden yok olacağını" düşündüğünü belirten sözleri (Pilkington, 2020) resmi devlet temsilcilerinin iletişim sürecinde yarattıkları bilgi kirliliğine örnektir.

Bunun yanında, Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) COVID-19 ile ilgili ilk yanlış bilgiyi sunan resmi kurumlardan biri olduğunu aktarmak gereklidir. Zira, WHO resmi Twitter hesabındaki 14 Ocak 2020 tarihli paylaşımında "Yeni #koronavirüsün (2019-nCoV) insandan insana bulaştığına dair net bir kanıt bulunmadığını" aktarmıştır (http 1). Salgının yeni yayılmaya başladığı günlerde sunulan bu bilginin insanları hastalıkla ilgili umursamazlığa sürüklemiş olduğu düşünülebilir. Dünya Sağlık Örgütü'nün 14 Ocak 2020'de virüsün insandan insana bulaşmadığını aktardığı tweet'ten sadece günler sonra, 23 Ocak 2020'de milyonlarca kişi Çin'in Wuhan kentinde karantinaya alınmıştır. WHO, 30 Ocak'ta "küresel acil durum" ilan etmiş ve ancak bundan aylar sonra 11 Mart 2020'de koronavirüs hastalığı bir "pandemi" olarak kabul edilmiştir. COVID-19 ile ilgili rapor edilen ve yayılan bilgilerin, salgının en başından beri belirsizlik ve kafa karışıklığı yarattığı, bu karışıklıkların yaratılmasında otoritelerin de etkisi olduğu görülmektedir. Böylesi bir durumda hastalıkla ilgili doğru habere, bilgiye ulaşmak zorlaşmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü, pandemi ile ilgili yanlış haber bolluğunun yarattığı bilgi salgınını tanımlamak için "infodemi" kelimesinin kullanılmasını önerir. Bu açıdan bakıldığında, pandemi başında virüsün "insandan insana bulaştığına dair net kanıt bulunmadığını" (http 1) resmi Twitter hesabından paylaşmış olan kurumun "infodemi" kelimesini önermesi oldukça düşündürücüdür. Bu, pandemiyle ilgili bilgilerin raporlanıp yayılmasındaki kontrolsüzlüğün boyutunu gösterir. İngilizce "information" ve "pandemic" kelimelerinin birleşiminden oluşan "infodemi", doğruluğu teyit edilmeyen bilgilerin tıpkı bir salgın gibi hızla yayılması anlamına gelmektedir.

Pandemi sürecinde yanlış bilgilerin ve komplo teorilerinin bir virüs gibi yayılmasında, internet ve sosyal ağların teknik özelliklerinin büyük etkisi büyük olmuştur. Sosyal ağlarda paylaşılan bilgiler kısa sürede geniş çapta yayılmaktadır. Bu denli hızlı ve sınırsızca yayılmaları nedeniyle internetten, sosyal ağlardan aktarılan bilgiler –tıpkı biyolojik bir virüs gibi- onlarla etkileşime geçen insanları etkilemektedir. COVID-19 pandemisi sürecinde sosyal ağlardan yayılan yanlış bilgilerle, komplo teorileriyle karşılaşan insanlar; bunlardan etkilenerek yanlış bilgiyi doğru kabul etmiş ve bu kabulün getirdiği umursamazlık kimi zaman ölüme varan sonuçlar getirmiştir. Koronavirüsle ilgili internette okudukları iddialara inanıp virüsün bir aldatmaca olduğunu düşünerek sağlık yönlendirmelerine güvenmeyen ve hastalığı hafife alan Floridalı bir çiftin COVID-19'a yakalanması ve birinin hayatını kaybetmesi; komplo teorilerinin insan hayatına mal olmasına verilebilecek örneklerden yalnızca biridir (Spring, 2020).

Bu noktada komplo teorilerini anlamak ve hangi bakış açısıyla üretildiklerini ortaya koymak önemlidir. Douglas vd. (2019:4) komplo teorilerinin, önemli sosyal ve politik olayların nedenlerini,

birçok güçlü aktöre yönelik gizli iddialarla açıklamaya yönelik girişimler olduğunu aktarır. Bunun yanında, komplo teorileri yalnızca bir "komplo teorisi" olarak kalmamakta; toplum üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Özellikle COVID-19 sürecindeki infodeminin etkileri bunun en net göstergesidir. UCLA Tıp Fakültesi'nde psikiyatrist ve araştırmacı olan Joseph Pierre, komplo teorilerinin kriz zamanlarında ortaya çıktığını belirtmektedir. Pierre'e göre insanlar kaotik olaylar sırasında kendilerini güvensiz hissettiklerinde, bu olayların açıklamasını sunan bilgiler, haberler aramaktadır. Komplo teorilerine inanan insanların çoğu, diğer insanların güven duyduğu bilgi KAYNAKLARına güvenmemektedir (Pierre'den aktaran; Svoboda, 2020).

Bu bağlamda belirsizlik ve kaosun hâkim olduğu COVID-19 sürecinde resmi KAYNAKLARdan aktarılan eksik ya da hatalı bilgilerin insanların güvenini zedelediği, daha kapsamlı, açıklayıcı veriler arayan insanların komplo teorilerine sığındıkları düşünülebilir. Olatunji vd. (2020) Nijerya'daki COVID-19 komplo teorileriyle ilgili çalışmalarında, siyasi liderlerin hastalıkla ilgili inkârlarının ve sosyal medyada tanık olunan yalan haberlerin halk arasında komplo teorilerine inancı ve sağlıksız pratikleri teşvik edebileceğini belirtmektedir. Bu açıdan bakıldığında, resmi otoriterlerden sunulan verilerin tutarsızlığı ve bunların yarattığı belirsizliğin yanı sıra, teyit edilmemiş haberlerin medyada yayılmasının da komplo teorilerini beslediğini söylemek mümkündür. Söylenti ve komplo teorilerinin düşük güven ortamlarında geliştiğini belirten Shahsavari vd. (2020), virüsün yayılımı, kontrol altına alınması ve pandeminin uzun vadeli sosyo-ekonomik sonuçları konusunda bir fikir birliği olmaması nedeniyle COVID-19 ile ilgili ortaya atılan komplo teorilerinin şaşırtıcı olmadığını belirtmektedir.

COVID-19 pandemisi sürecindeki belirsizlik, salgının ne kadar süreceğine dair öngörülemezlik, bazı bilim adamları, doktorlar arasında fikir birliği olmaması, resmi kurumlardan verilen bilgilerin doğruluğunun sorgulanabilir hale gelmesi gibi durumlar sonucunda oluşan düşük güven ortamı, komplo teorilerinin oluşmasına ve sosyal ağlarda yayılmasına zemin hazırlamıştır. Bu belirsizlik içerisinde, "gerçek" ve tüm sorulara cevap veren bir bilgi edinmek için internetin farklı mecralarını kullanan insanlar komplo teorileriyle karşılaşmıştır. Bu komplo teorilerinde genellikle, virüsü 5G teknolojisinin yaydığı, pandeminin kasıtlı bir şekilde piyasaya sürülen küresel yalan ve biyolojik bir silah olduğu, küresel gözetim sistemini kolaylaştırmak için Bill Gates'in bir aşılama programı başlattığı öne sürülmektedir (Shahsavari,vd: 2020). Bu komplo teorileri, internetin dünyayı çevreleyen ağı nedeniyle farklı ülkelerde yaygınlaşmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, COVID-19 pandemisiyle ilgili komplo teorilerinin yayılmasına aracılık eden ve Twitter Türkiye kullanıcıları arasında yüksek takipçi sayısına sahip popüler hesaplardan biri olan "5G Virüs News – Platformu"nda (@5gvirusnewss) paylaşılan tweetlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda söz konusu hesabın hangi düşünceler üzerinden pandemiyle ilgili komplo teorilerini yaydığı ortaya konmaktadır.

3.2 Araştırmanın Örneklemi

Araştırmada örneklem seçilirken, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın yapıldığı dönem COVID-19 pandemi sürecinde aşı uygulamalarının başlangıcından önceki dönem ile aşılamanın yaygınlaştığı aylar arasındaki 6 (altı) aylık dönemi kapsamaktadır. Söz konusu dönem,

pandemiye ve aşılara yönelik komplo teorilerinin de yaygınlaştığı bir dönemdir. Bu nedenle komplo teorileri içeren paylaşımlarıyla dikkat çeken ve yüksek takipçi sayısına sahip olan hesaplar listelenmiştir. Türkçe konuşan Twitter kullanıcılarına Covid-19 ve aşılara dair doğrulanmamış bilgiler aktaran, yüksek takipçi sayısına sahip (çalışmanın yazıldığı gün itibariyle 46,4bin takipçi), dolayısıyla geniş kitleye hitapeden bir hesap olmasından dolayı örneklem olarak "5G Virüs News Platformu" ("5gvirusnewss") adlı Twitter hesabı seçilmiştir. Hesap bir kişiyi değil, aynı düşünceleri paylaşan bir grubun görüşlerini temsil etmekte ve bunları tweetleri aracılığıyla yaymaktadır. Araştırma Kasım 2020 ile Mayıs 2021 tarih aralığında paylaşılan 3201 tweet verisine dayanarak gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla aynı çalışmanın farklı zaman ve dönemlerde alınacak verilerle analiz edilmesi durumunda sonuçların değişiklik göstermesi bu araştırmanın sınırlarını oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Veri toplama yöntemi olarak, doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, yazılı belgelerin içeriklerini sistematik olarak analiz etmek ve veri toplamak için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir. Elde edilen verileri çözümlemek amacıyla içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Çalışmada, 13.11.2020 ve 20.05.2021 tarihleri arasında "5gvirusnewss" hesabı tarafından paylaşılmış tweetlerin analizi gerçekleştirilmiştir. İlk basamak olarak Twitter analiz aracı Vicinitas (https://www.vicinitas.io/) aracılığıyla "5gvirusnewss" hesabındaki 3201 tweet verisi excel tablosuna aktarılmıştır. İkinci basamakta, nitel içerik analizi yapmak için tweetler kategorilere ayrılmıştır (retweetler ve mention'lar içeriğin dışında bırakıldı). COVID-19 sürecinde, pandeminin varlığını inkâr eden gruplar arasında sıklıkla dile getirilen, sahte pandemi, Bill Gates, 5G teknolojisi söylentilerine dayanarak, tweet'lerde bunlara dair içerikler aranmış ve bulunan içerikler kategorilere ayrılmıştır. Buradaki amaç, "5gvirusnewss" hesabının bu söylentileri hangi bakış açısından dile getirdiğini ortaya çıkarmaktır.

4. BULGULAR

4.1. Kategorilerinin Değerlendirilmesi

İncelemede @5gvirusnewss hesabından paylaşılan "Aşı", "PCR", "Covid-19", "Bill Gates", "5G" sözcüklerinin geçtiği tweetler bulunmuştur. İçinde "Aşı" geçen 787, "PCR" geçen 593, "Covid-19" geçen 239, "Bill Gates" geçen 218 ve "5G" geçen 70 tweet tematik kategorilere ayrılmış ve incelenmiştir.

"Aşı" Kategorisinde Yer Alan Tweet'lerin Değerlendirilmesi

Şekil 1. *@5gvirusnewss adlı Twitter hesabında bulunan "Aşı" içeriğiyle ilgili tweet örnekleri*

"Aşı"ile ilgili 787 tweet'e rastlanmıştır. Platform, "izole edilmemiş bir virüsün aşısının olmayacağı"nı dile getirerek uygulanan aşıların gerçek bir aşı olmadığını iddia etmektedir. İddialarını desteklemek için Türkiye'de uygulanmaya başlanan aşıların (Sinovac, Biontech) yan etkilerine dair paylaşımlara yer verildiği görülmüştür. Örneğin, Biontech aşısı olduktan sonra yaşanan hamilelik düşükleri ve ölü doğumlarla ilgili veriler, doğurganlıkla ilgili yan etkiler ya da yaşlı bireylerin aşı olduktan sonraki ölümleriyle ilgili haberler platformun aşılarla ilgili iddialarının kaynağı olarak sunulmaktadır. Platform ayrıca, insanların bağışıklık sistemlerinin zayıflatılarak bir aşı bağımlısına dönüştürmenin hedeflendiğini iddia etmektedir (Şekil 1).

"PCR" Kategorisinde Yer Alan Tweet'lerin Değerlendirilmesi

"PCR" ile ilgili 593 tweet'e rastlanmıştır. 5G Virüs News Platformu, COVID-19'un PCR testleri sayesinde var edildiğini iddia etmektedir. PCR tanı kitini pandeminin kilit taşı olarak gören platform; bu kit aracılığıyla insanlar test edildikçe vakaların ortaya çıktığını ve her geçen gün artan vaka sayılarının doğal olarak bunu bir pandemiye dönüştürdüğünü iddia etmektedir. Platform, PCR testinin gerçek olmadığını, bu yüzden vaka sayılarının da bir gerçekliği yansıtmadığını öne sürmektedir.

Şekil 2. *@5gvirusnewss adlı Twitter hesabında bulunan "PCR" içeriğiyle ilgili tweet örneği*

Hesabın iddialarına göre COVID-19 pandemisi, sahte PCR testinin hasta olmayan insanları hasta gibi göstermesiyle yaratılan sahte bir pandemidir. Bu nedenle PCR testlerinin "kilit" önemi vardır. İnsanların PCR testiyle ilgili iddia edilen bu gerçeğe ulaşması sağlanırsa salgının biteceği iddia edilmektedir *(Şekil 2).* Konuyla ilgili paylaşılan bir tweet'te ise Donald Trump'a atıfta bulunulmuştur; *"PCR testin yalan olduğunu ilk gündeme getiren Trump'ı iyi dinleseydik, bugün COVID-19 diye bir virüs olmazdı"* (http 2). Platformun pandemiyle ilgili kendi görüşlerine yakın ve kamuoyunun bildiği isimlerin eski söylemlerini öne çıkararak kendilerini doğrulamaya çalıştıkları görülmektedir.

"COVID-19" Kategorisinde Yer Alan Tweet'lerin Değerlendirilmesi

5G Virüs Platformu, Covid-19 pandemisinin varlığına inanmamaktadır. Pandemiyle ilgili her şey kurgudur, belli amaçlara ulaşmak için tasarlanmıştır. Platform, pandeminin "pcr testleriyle", "sanal olarak", "bilgisayar ortamında" var edildiğini iddia etmektedir. Bu iddianın nedeni olarak "virüsün hiçbir zaman fiziksel olarak izole edildiğinin kanıtlanmaması" gösterilmektedir.

Şekil 3. *@5gvirusnewss adlı Twitter hesabında bulunan "COVID-19" içeriğiyle ilgili tweet örneği*

Platform, izole edilmemiş bir virüs olmadan PCR testinin çalışmayacağını, test sonucu pozitif çıkan vakaların bu nedenle gerçeği yansıtmadığını aktararak, hastaların gerçekten hasta olmadıklarını iddia etmektedir. COVID-19'un izole edilmediğini tekrarlayan ve bununla ilgili kendi bakış açılarından "farkındalık" oluşturmaya çalışan platform, tüm bu iddiaları nedeniyle aşıların da gerçekliğine inanmamaktadır. Tüm bu iddialar "Bill Gates ve çetesinin yalanları" olarak aktarılmakta; aşı, pcr, gibi virüsü tanımlayan her şey "sahte" olarak görülmektedir.

"Bill Gates" Kategorisinde Yer Alan Tweet'lerin Değerlendirilmesi

Bill Gates ve COVID-19 pandemisi arasındaki ilişki bağlamında toplam 218 tweet mevcuttur. Platform, Bill Gates'in kendi amaçlarına ulaşmak için sahte bir salgın tasarladığına ve bu yüzden dünya üzerinde gerçek bir pandemi olmadığına dair paylaşımlar yapmıştır. Pandemi ile ilgili her şey "Bill Gates çetesinin" bir projesi olarak görülmekte; bu "çetenin", "aşı ile insanları kontrol altına almak" istediği aktarılmaktadır. Platform, insanları aşı olmaya teşvik edenlerin bir "soykırım projesine destek verdiği"ni iddia etmektedir *(Şekil 4).*

Şekil 4. *@5gvirusnewss adlı Twitter hesabında bulunan "Bill Gates" içeriğiyle ilgili tweet örnekleri*

Covid-19'u hiçbir zaman var olmayan, varlığı ispat edilmeyen bir yalanın parçası olarak gören "5G Virüs News" hesabına göre, tüm yalanların tasarlanmasının nedeni insanların aşı olmasını sağlamaktır. Platform, Covid-19 ve Bill Gates bağlantısını insanların aşı ile kontrol edilebilir canlılara dönüştürülmesi üzerinden ele almaktadır. Bu noktada 5G teknolojilerine değinen platform; aşıyı 5G ile kontrol edilecek insanları yaratma aracı olarak görmektedir. Genel çerçevede, Bill Gates'in aşı aracılığıyla "insanları kontrol altına alarak" dünyaya hâkim olmak istediğine dair içeriklere sıklıkla rastlanmıştır.

"5G" Kategorisinde Yer Alan Tweet'lerin Değerlendirilmesi

Platform, adından da anlaşılacağı üzere 5G teknolojisine büyük önem atfetmektedir. Öyle ki, pandemide "sahte" olarak gördükleri her şeyin bağlantısını 5G üzerinden açıklamakta; tüm sahteliklerin çıkış noktasının 5G teknolojisi olduğunu iddia etmektedirler.

Şekil 5. *@5gvirusnewss adlı Twitter hesabında bulunan "5G" içeriğiyle ilgili tweet örnekleri*

Platforma göre, "sahte" COVID-19 pandemisi, insanları 5G teknolojisiyle kontrol altında tutmak için tasarlanmıştır. Bu noktada platform, aşı ya da sağlık bahanesiyle insanların vücuduna enjekte edilen sıvının onları kontrol edilebilir hale getirildiği iddia etmektedir. Aşıların sadece dünyadaki herkesi denetim altına almak, 5G teknolojileriyle insanları kontrol etmek için tasarlandığı iddialarına sıklıkla rastlanmıştır. Platform, aşıların sadece 5G teknolojisinin insanlar üzerinde çalışmasını sağlayacak olan bir araç olduğunu düşünmektedir. Platformun iddiasına göre, 5G teknolojisine geçildiğinde, insan vücudu aşılar sayesinde kontrol altına alınacak ve yönlendirecektir.

Tablo 1. *@5gvirusnewss adlı Twitter hesap içeriğinde bulunan kategorik verilerin görselleştirilmesi*

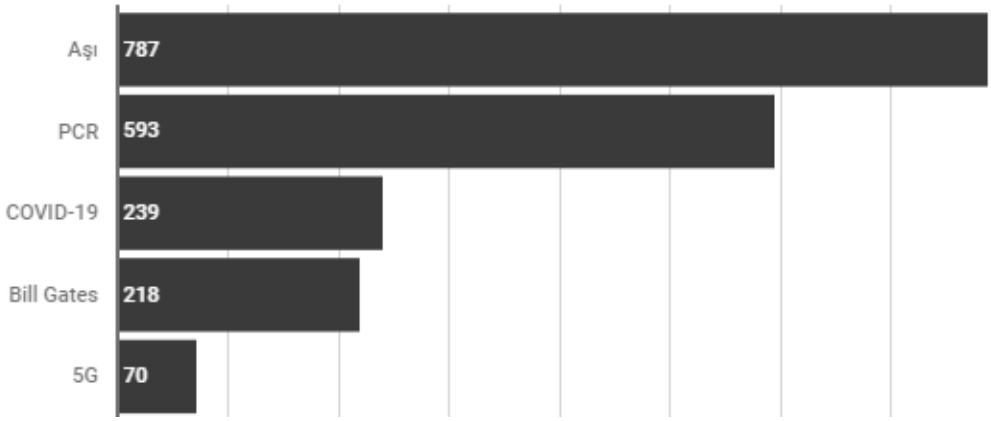

Kategorilendirilmiş verilere bütün olarak bakıldığında, her birinin birbiriyle bağlantılı şekilde anlamlandırıldığı görülmektedir. "5G Virüs News" hesabı, pandemi ile ilgili her şeyi küresel bir yalan

olarak görmekte ve bunu aşılar, PCR testleri, Bill Gates, 5G teknolojisi arasında bağlantı kurarak anlamlı bir zemine oturtmaya çalışmaktadır.

Tablo 2. *@5gvirusnewss adlı Twitter hesabının etkileşim sürecinin görselleştirilmesi*

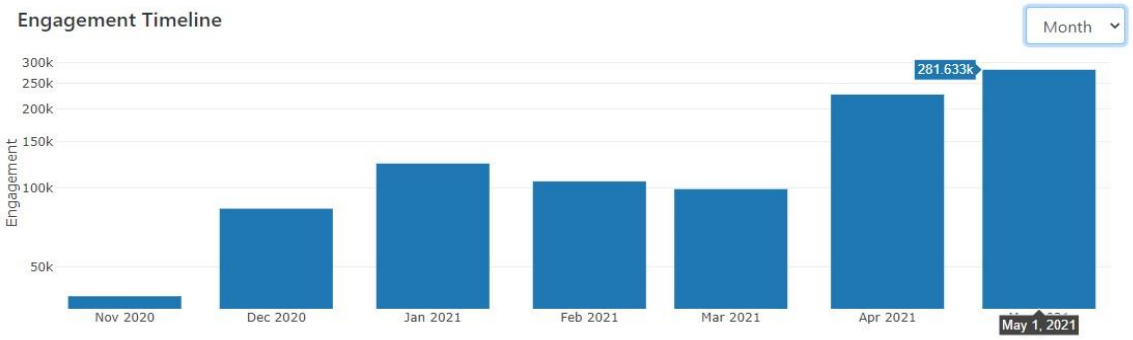

Kullanıcıların "5G Virüs News" hesabının içerikleri ile etkileşime geçme sürecinde zaman içerisinde değişiklikler yaşanmıştır. 13.11.2020 ve 20.05.2021 tarihleri arasında Twitter analiz aracı Vicinitas ile yapılan incelemede, kullanıcıların hesaba önceki aylara kıyasla Nisan ve Mayıs aylarında daha çok etkileşim verdikleri görülmektedir. Kullanıcıların verdikleri etkileşimler, ilgili hesabın tweetlerini favorileme, retweetleme, alıntılama ve mention atma gibi eylemleri kapsamaktadır. Nisan ve Mayıs aylarındaki etkileşim artışının nedeninin, o dönemde Türkiye'nin pandemi gündemindeki değişikliklerden kaynaklandığı düşünülebilir. Türkiye'de 20 Nisan itibariyle COVID-19 aşılama programına 55 yaş üstü vatandaşlar dâhil edilmiş, aşı uygulanacak vatandaş sayısı artmıştır. Aynı zamanda Nisan ayı, Biontech aşılarının Türkiye'de ilk kez uygulanmaya başlandığı aydır. Sağlık Bakanlığı, 31 Mart tarihli açıklamasında 2,8 milyon doz Biontech aşısının Türkiye'ye getirildiğini ve Nisan ayında aşı uygulamasının artacağını belirtmiştir (BirGün, 2021). "5G Virüs News" hesabının en çok etkileşim aldığı Mayıs ayında ise, Türkiye'de iki haftalık sokağa çıkma yasağı (karantina) uygulanmıştır. 29 Nisan ve 16 Mayıs tarihleri arasındaki karantina süreci psikolojik etkilerinin yanında, ülke çapında ekonomik çaresizlik ve belirsizlik yaratmıştır (Özdemir, 2021). Araştırmalar COVID-19 sürecinde komplo teorilerine yönelik inançların yetkili isimlere, resmi kurumlara ve sağlık sistemlerine güvensizlikle ilişkili olduğunu göstermektedir (van Mulukom vd, 2020:16). Bununla birlikte, pandemi sürecindeki kriz halini, ekonomik durumu ve tedavi gibi birçok belirsizliği anlamlandırmak için insanların komplo teorileri gibi anlatılar geliştirdikleri düşünülmekte; komplo teorilerine inanç ise yaşanan belirsizlikleri anlamlandırma ihtiyacı ile ilişkilendirilmektedir (van Mulukom vd, 2020:9). Bu bilgiler ışığında bakıldığında, "5G Virüs News" hesabının insanlara erişilebilir, kapsamlı "gerçek" olma iddiasıyla sunduğu tweetlerin etkileşiminin Nisan-Mayıs aylarında; yani Türkiye'deki COVID-19 süreciyle ilgili yeni bir belirsizlik, resmi bilgilere güvensizlik, çaresizlik döneminde arttığını söylemek mümkündür.

Tablo 3. *@5gvirusnewss adlı Twitter hesabından atılan tweet sayısının görselleştirilmesi*

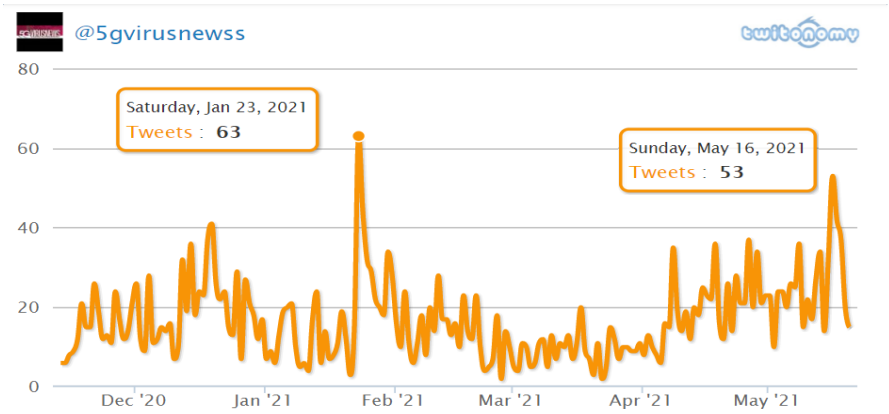

Twitter analiz aracı Twitonomy (https://www.twitonomy.com) ile "5G Virus News" hesabının en çok tweet attığı tarihler tespit edilmiştir. 23 Ocak 2021 ve 16 Mayıs 2021 tarihleri, hesabın en çok tweet paylaştığı günlerdir.Bu tarihlerde paylaşılan tweetlere bakıldığında, #hashtag yoğunluğu olduğu görülmektedir. 23 Ocak 2021 tarihinde #PCRYALAN, 16 Mayıs 2021 tarihinde ise #LütfenHızlaGözdenGeçirilsin hashtagleri oluşturulmuştur. #PCRYALAN, 5G Virus News hesabının 299 tweetle en çok paylaşım yaptığı hashtag'dir. Bu hashtag altında, PCR'ın gerçek bir test olmadığına, gerçek bir sonuç vermediğine, yanlış pozitif/sahte vakalarla sahte bir pandemi yaratıldığına dair iddialara yer verilmektedir. 5G Virus News hesabına göre pandemiyle ilgili en büyük yalan PCR testidir ve COVID-19 PCR testi ile oluşturulmuştur. Hesabın en çok tweet paylaştığı ikinci tarih Türkiye'deki iki haftalık sokağa çıkma yasağının bittiği gün olan 16 Mayıs 2021 tarihidir. Bu tarihte paylaşılan tweetlerde #LütfenHızlaGözdenGeçirilsin hashtag'ine rastlanmıştır. Bu hashtag'i içeren tweetlerde, İçişleri Bakanlığı'nın pandemi sürecinde devam edecek yasaklarla ilgili genelgesine dair eleştiri ve öneriler yer almaktadır. Söz konusu durum komplo teorilerinin otoritelere, resmi kurumlara, isimlere güvensizlik ve belirsizlik dönemlerinde ortaya çıktığının bir diğer göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

5. SONUÇ ve TARTIŞMA

Tarihte sosyal medyanın bilgi edinme ve paylaşım özelliklerinin dünya çapında yoğun bir şekilde kullanıldığı ilk pandemi COVID-19 pandemisi olmuştur. 2019 yılının Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde ilk kez tespit edildiği günlerden itibaren, koronavirüsün mahiyeti ile ilgili belirsizlikler dünya çapında tartışmalar yaratmıştır. 2020 yılının Ocak ayından itibaren COVID-19 ile ilgili hem geleneksel hem de yeni medyadan doğruluğu kesinleşmeden yayılan haberler, video'lar, yazılar yoğun bir bilgi kirliliği yaratmıştır.

Pandeminin başlangıcından itibaren dünya çapında yayılan infodemi sonucu ortaya çıkan komplo teorileri belli bir akış içerisinde oluşturulmuştur. Bu komplo teorilerinde çoğunlukla 5G teknolojisi, sahte pandemi, dünya çapındaki gözetim sistemini güçlendirmek için Bill Gates'in aşıları kullanması gibi içerikler yer almaktadır. Bu çalışma Türkiye'de COVID-19 ile ilgili yayılan komplo teorisine odaklanılmıştır. Bu bağlamda çalışmada "5G Virus News" adlı Twitter hesabının tweetleri incelenmiş, incelenen veriler kategorilere ayrılmış ve değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bütün olarak bakıldığında "5G Virus News" hesabı COVID-19'un sahte bir salgın olduğuna inanmaktadır. Hesabın Bill Gates, PCR, aşı ve 5G arasında bir bağlantı kurduğu görülmüştür. "5G Virus News" hesabının iddialarına göre, "Bill Gates ve çetesi" insan bedenini kontrol altına almak ve dünyaya egemen olma amacıyla COVID-19 adlı sahte bir salgın tasarlamıştır. Bu salgın PCR testleri sayesinde yaratılmış; test kitleri ile sahte/yanlış pozitif vakalar ortaya çıkarılmış ve böylelikle sahte pandemi oluşmuştur. "5G Virus News" hesabı, PCR testlerinin yalan olduğunu, gerçek sonuç vermediğini iddia etmektedir. Zira hesabın iddiasına göre, COVID-19 diye bir virüs de yoktur ve dolayısıyla var olmayan bir virüsün aşısı da yoktur. Hesabın iddiasına göre, COVID-19 aşılarının öncelikli amacı sağlık değil; insanları kontrol altında, gözetim altında tutacak sisteme uyumlandırmaktır. Hesap bu noktada COVID-19 aşılarının bir kontrol aracı olduğuna değinmekte ve bunu 5G teknolojisine bağlamaktadır. "5G Virus News" hesabının iddiasına göre, COVID-19 aşıları insan bedenini bir veri/data haline dönüştürmektedir. Tüm bunlar 5G teknolojisiyle insanlığı kontrol altında tutmak için tasarlanmıştır. İncelenen hesabın isminden de anlaşılacağı üzere, 5G teknolojisi pandeminin odak noktası olarak görülmektedir.

Hesabın kullanıcılardan aldığı etkileşim süreçlerine bakıldığında, 2021 Nisan ve Mayıs aylarındaki artışın dikkat çekici olduğu görülmektedir (Tablo.2). Bu aylarda Türkiye'de COVID-19 ile ilgili gündem değişmeye başlamış, yeni soru işaretleri, belirsizlikler ortaya çıkmıştır. 2021 Nisan ayında Türkiye'deki aşı programına 55 yaş üstü vatandaşlar dâhil edilmiş, aşı olacak insan sayısı artmıştır. Ayrıca Biontech aşısı ilk kez bu ay içerisinde uygulanmaya başlamıştır. Bu nedenle Nisan ayının aşı konusunda soru işaretleriyle ilgili bilgi arayışının olduğu bir dönem olduğu söylenebilir. Hesap etkileşiminin en yüksek olduğu 2021 Mayıs ayında ise Türkiye'de COVID-19 nedeniyle iki haftalık sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır. 29 Nisan ve 16 Mayıs tarihleri arasında uygulanan karantina, psikolojik etkilerinin yanında, ekonomik belirsizlik, çaresizlik, ileriyi görememe gibi etkiler bırakmıştır. Bu bağlamda evlerine kapanan, belirsizlik, güvensizlik içinde bekleyen insanların sosyal ağlarda "gerçek" olduğu iddia edilen içeriklerle etkileşime geçtiği, bu durumun 5G Virüs News hesabının etkileşimini artırdığı düşünülebilir.

İnfodemi yani "bilgi kirliliği salgını", net bilgilerin olmadığı, her şeyin belirsizlik içinde yaşandığı bir söylenti ortamından çıkmış; bu da pandemi ile ilgili komplo teorilerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla, komplo teorilerinin yaygınlaşması ve insanların tüm bu bilgilere ilgi göstermeye başlamasının nedeninin; resmi kurumların, otoritelerin güven vermeyen, eksik ve şüpheli açıklamalarda bulunmaları olduğu düşünülmektedir. Pandemi sürecinde resmi kurumlar ve yetkili isimler eksik ve birbirinden kopuk bilgiler sunarken; diğer yandan komplo teorilerinde kapsamlı bir akış içinde bir araya getirilmiş "gerçek" olma iddiasındaki bilgiler sunulmaktadır. Resmi kurumlara güvenin azaldığı, belirsizlik ortamında ortaya çıkan komplo teorilerinin ve bunlara artan ilginin bu çerçevede okunması mümkündür. Zira araştırmalar, komplo teorilerine dair ilgi artışının politik sisteme yabancılaşma, huzursuzluk hissi ve mevcut dünyayı anlamada eksiklik gibi durumlarla ilişkili olduğunu göstermektedir (Douglas vd. 2019:8).

COVID-19 pandemisinin etkileri devam ettikçe, biyolojik virüsün yarattığı ölümcül sonuçların yanı sıra, infodeminin ve komplo teorilerine inancın artmasının da dolaylı etkileri olacaktır. Tüm bu infodeminin, komplo teorilerinin önüne geçilmesi için resmi kurumların doğru, eksiksiz, şeffaf bilgi aktarımı yapması gerekmektedir. İnsanların bu belirsizlik, güvensizlik ortamında yanlış bilgilerle etkileşime geçmesini engellemek için infodeminin yayılımını azaltmak; dolayısıyla bu tür yanlış bilgilere ihtiyacın kalmayacağı güvenilir bir bilgi akışı oluşturulması gereklidir. Zira doğru bilgilere erişimin engellenmesi, resmi kurum ve kuruluşların şüpheli söylemlerinin artması, devletlerin

tutarsız önlem ve uygulamaları, bilim insanlarının ortak bir noktada buluşmaması gibi durumlar sonucunda, insanların yanlış bilgilerle, komplo teorileriyle etkileşime geçmesi kaçınılmaz hale gelmektedir.

KAYNAKLAR

BirGün, (2021, 31 Mart), "Sağlık Bakanlığı: 2,8 milyon doz BionTech aşısı depolarımızda". https://www.birgun.net/haber/saglik-bakanligi-2-8-milyon-doz-biontech-asisi-depolarimizda-339534 (Erişim Tarihi 7 Haziran 2021).

Douglas, K. M.; Uscinski, J. E.; Sutton, Robbie, M. S.; Cichocka, A.; Nefes, T.; Ang, C. S.; Deravi F. (2019). "Understanding Conspiracy Theories". Advances in Political Psychology, 40(1), 3-35. https://doi.org/10.1111/pops.12568

Olatunji, O. S.; Ayandele, O.; Ashirudeen, D.; Olaniru, O. S. (2020) "Infodemic in a Pandemic: COVID-19 Conspiracy Theories in an African Country". Social Health and Behavior, 3(4), 152-157. https://doi.org/10.4103/SHB.SHB_43_20

Özdemir, Ö. (2021, 28 Nisan). "Tam kapanmanın psikoloji üzerindeki etkisi: 'Ekonomik belirsizlik çaresizlik hissi doğuruyor'",BBC Türkçe. https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56908815 (Erişim Tarihi 7 Haziran 2021).

Pilkington, E. (2020, 29 Temmuz), "Six months of Trump's Covid denials: 'It'll go away It's fading'" The Guardian. https://www.theguardian.com/world/2020/jul/29/trump-coronavirus-science-denial- timeline-what-has-he-said (Erişim Tarihi 6 Haziran 2021).

Shahsavari, S., Holur, P., Tangherlini, T. R., Roychowdhury, V. (2020). "Conspiracy in the time of Corona: Automatic Detection of Covid-19 Conspiracy Theories in Social Media and the News", Journal of Computational Social Science, 3, 279–317. https://doi.org/10.1007/s42001-020-00086-5

Spring, M. (2020, 24 Ağustos). "Man who believed virus was hoax loses wife to Covid-19",BBC. https://www.bbc.com/news/world-us-canada-53892856 (Erişim Tarihi: 6 Haziran 2021).

Svoboda, E. (2020, 11 Mayıs)."Why The Pandemic Is Turning So Many People Into Conspiracy Theorists",Discover Magazine. https://www.discovermagazine.com/mind/why-the-pandemic-is-turning-so-many-people-into-conspiracy-theorists (Erişim Tarihi 7 Haziran 2021).

van Mulukom, V.;Pummerer, L.J.; Alper, S.; Bai, H.M.; Čavojová, V.; Farias, J.; Kay, C.S.; Lazarevic, L.B.; Lobato, E.J.C.; Marinthe, G.; Banai, I.P.; Šrol, J.; Žeželj, I. (2020)." Antecedents and consequences of COVID-19 conspiracy beliefs: a systematic review". PsyArXiv. https://doi.org/10.31234/osf.io/u8yah

Watson, K. (2020, 29 Mart), "Coronavirus: Brazil's Bolsonaro in denial and out on a limb", BBC. https://www.bbc.com/news/world-latin-america-52080830 (Erişim Tarihi 6 Haziran 2021).

İNTERNET KAYNAKLARI

http 1: @WHO, (14 Ocak 2020). "Preliminary investigations conducted by the Chinese authorities have found no clear evidence of human-to-human transmission of the novel #coronavirus (2019-nCoV) identified in #Wuhan, #China". [Tweet] https://twitter.com/WHO/status/1217043229427761152

http 2: https://twitter.com/5gvirusnewss/status/1362837545596370945

View publication stats